

Nr 1.

Af herr **Ekman, Karl Johan**, om *åvägbringande af utredning m. m. i fråga om en ny kyrkoförfattning.*

Den allmänna demokratisering af vårt samhällsskick, som tagit sig uttryck i 1909 års rösträttsreform, kan icke undgå att sträcka sina verkningar äfven till kyrkans och skolans områden. Men därvid gäller det att söka leda utvecklingen därhän, att kristendomens välsignelser icke blott bevaras åt vårt folk, utan i allt rikare mått komma detsamma till godo. *Kyrkoförfattningens demokratisering* är ett af medlen därtill.

Det program, som därvid från kyrkligt och kristendomsvänligt håll synes mig böra följas, torde kunna sammanfattas i följande två hufvudpunkter:

1:o. *Kyrka* och *stat* ställas relativt själfständiga i förhållande till hvarandra, men med bevarande af intimt samarbete dem emellan.

2:o. *Kristendomsundervisningen* i skolorna ställes relativt själfständig, men med bevarande af intimt samband med skolundervisningen i öfrigt.

Den första af dessa punkter, hvilken utgör föremål för följande framställning, kräver en genomgripande omgestaltning af den nu gällande kyrkoförfattningen. Att en revision af denna är af behovet påklad, är allmänt erkändt. Uti en vid 1905 års riksdag inom Andra kammaren väckt motion yttrade f. d. statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet herr Hugo Hammarskjöld härom följande:

»Frågan om revision af kyrkolagen har sedan lång tid tillbaka varit föremål för såväl Kungl. Maj:ts som Riksdagens och kyrkomötets uppmärksamhet. Och det är icke underligt, ty med den utveckling och förändring, som ägt rum på alla områden och icke minst i fråga om kyrkliga förhållanden och kyrkligt åskådningsätt, särskildt under det sist gångna seklet, är det naturligt, att en år 1686, således för 219 år sedan, stiftad och för den tiden passande kyrkolag skall i många och väsentliga stycken vara olämplig, delvis rent af otillämplig för nuvarande förhållanden. Följden har också blifvit den, att, då ingen allmän revision kunnat komma till stånd, omständigheternas makt framtingat partiella ändringar, så att, såsom en

talare vid 1903 års kyrkomöte yttrade, 'af hela kyrkolagens 224 paragrafer är det endast halfva antalet, som kvarstå något så när oförändrade, medan den andra hälften är antingen upphäfd eller i större eller mindre mån ändrad. För öfrigt består den oförändrade delen till stor del af pastoralteologi och i öfrigt af antikverade bestämmelser. Kyrkolagen, sådan den nu finnes, är mera ett kulturhistoriskt minne än en lag, som i alla delar kan tillämpas i våra dagar'. Motionärerna i ämnet vid samma kyrkomöte ansågo, 'att kyrkolagen, i sin helhet betraktad, verkar såsom en lagruin och icke såsom ett lefvande lagverk.' — En redan 1824 af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté med uppdrag att granska svenska författningar framhöll i sitt den 8 april 1828 afgifna yttrande med styrka kyrkolagens otidsenlighet. Genom beslut den 27 december 1833 uppdrog Kungl. Maj:t med anledning häraf åt kommittén att uppgöra förslag till kyrkolag och kyrkostadgar. Sådant förslag afgafs 1846, men ledde icke till någon påföljd. Sedan 1868 års kyrkomöte i underdånig skrifvelse den 3 oktober samma år, med afseende å behovet af gällande kyrkolags omarbetning, hos Kungl. Maj:t anhållit om en revision af den ecklesiastika rättegångsordningen och de prästerliga befodringslagarna, uppdrog Kungl. Maj:t den 5 januari 1869 åt en kommitté att besörja en revision af 1686 års kyrkolag, med föreskrift att göra början med befodringslagarna och rättegångsordningen. Kommitterades förslag afgafs den 2 oktober 1873 och hade till följd ny lagstiftning i samma ämnen. — Vid 1888 års riksdag väcktes motion att få till stånd en revision af kyrkolagen. Den afstyrktes af lagutskottet, som, under erkännande af att 1686 års kyrkolag i många afseenden icke motsvarade nutidens förändrade förhållanden, dock ansåg det mera ändamålsenligt att fortgå på de partiella reformernas redan beträdda väg. Trots detta afstyrkande bifölls motionen af båda kamrarna, af Andra kammaren utan votering. I den skrifvelse, som Riksdagen med anledning häraf den 17 februari 1888 aflät, framhölls, hurusom det vore obestriddigt, att 1686 års kyrkolag vore i många delar föråldrad. Hvarjehanda ändringar i densamma hade visserligen företagits, men ännu kvarstode såsom gällande stadganden, hvilka stodo i så afgjord strid med vår rättsuppfattning, att tillämpning af desamma icke borde komma i fråga. Af det förslag till ny kyrkolag, som Kungl. Maj:t i anledning af det första kyrkomötets framställning låtit utarbета, hade visserligen delar blifvit för Riksdagen framlagda, men alltjämt kvarstode behovet af en fullständig ny kyrkolag och i samband med densamma stående kyrkliga stadganden. På grund häraf anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета dels ny kyrkolag att till antagande af Riksdagen och allmänna kyrkomötet i sin tid framläggas, dels därpå grundade och i samband därmed stående kyrk-

liga stadganden. — Denna riksdagsskrifvelse hade till följd, att Kungl. Maj:t den 21 november 1890 uppdrog åt en kommitté att utarbete förslag till ändringar i kyrkolagen. Således var det denna gång icke fråga om förslag till en fullständigt ny kyrkolag, utan kommittén skulle sysselsätta sig endast med vissa delar af densamma. Kommitténs arbete resulterade i tre betänkanden, afgifna under loppet af åren 1891 och 1892 och innehållande många förslag, hvilka, där de icke redan vunnit sin lösning, helt visst kunna bli af betydelse vid utarbetandet af en ny kyrkolag. — Vid 1903 års kyrkomöte återupptogs frågan om revision af kyrkolagen i en motion, som väcktes af representanten för Dalarne, landshöfdingen Fredrik Holmquist, förutvarande expeditionschef i kungl. ecklesiastikdepartementet och i följd af denna verksamhet väl förtrogen både med kyrkolagen och dess brister. Kyrkolagsutskottet uttalade sig kraftigt för bifall till motionen, dock med reservation af ordföranden och vice ordföranden. Sedan utskottet återgifvit sjelfva motionen och anfört det hufvudsakliga ur Riksdagens år 1888 aflättna och här ofvan i korthet relaterade skrifvelse, yttrar utskottet vidare: 'Jämväl utskottet anser onekligt, att en fullständig revision af kyrkolagen är i hög grad behöflig. I sin helhet mycket föråldrad, innesluter denna lag åtskilliga bestämmelser, hvilka, ehuru icke upphäfdade, numera icke kunna tillämpas. Beträffande många stadganden i densamma är det mycket svårt att afgöra, huruvida de skola anses som gällande rätt eller icke. Vissa delar af lagen afse ämnen, hvilka numera afgjort icke tillhöra detta slag af lagstiftning, exempelvis fattigvård och hospitalsväsende. Gränsen mellan den egentliga kyrkolagen och kyrkliga stadgar är ytterst sväfvande. Att ett viktigt lagverk befinner sig i sådant skick, synes ovillkorligen påkalla de lagstiftande myndigheternas ingripande. Oafsedt de praktiska olägenheter, som på grund däraf ständigt möta, måste det nämligen bidra till undergräfvande af aktningen för lag, om detta tillstånd får fortfara. Utskottet kan ej heller ansluta sig till den uppfattning, hvilken såväl vid skilda tillfällen under frågans föregående behandling som ock inom utskottet blifvit uttalad, att man bättre befrämjar afhjälpan af kyrkolagens brister genom successiv omarbetning af olika delar i densamma. En revision af kyrkolagen i dess helhet utgör visserligen ett mycket omfattande och med stora svårigheter förenadt lagstifningsarbete, men å andra sidan innebär en sådan lösning af frågan många och viktiga fördelar. En systematisk lag, hvars skilda delar stå i det rätta förhållandet till hvarandra och tillsammans bilda ett organiskt helt, åstadkommes lättare och bättre därigenom, att revision af hela lagen sker på en gång. Skulle det sedermera, hvilket man icke torde hafva någon anledning antaga, visa sig omöjligt att förena meningarna

om lagförslaget i dess helhet, blir det äfven med hänsyn till de partiella reformerna af synnerligt gagn, att ett dylikt enhetligt lagförslag finnes utarbetadt, på grundvalen hvaraf framställningar om reformer i större eller mindre delar därefter kunna göras. Måhända skulle för öfrigt en fullständig, ny kyrkolag vinna godkännande utan större svårighet än de partiella lagförslagen, hvilka icke heller visat sig lätta att genomföra. Den tidsutdräkt, som af revisionen skulle föranledas, torde icke behöfva blifva sådan, att den bör afskräcka från arbetets företagande. En viss långsamhet är oskiljaktig från flertalet kyrkolagsreformer redan på grund af den långa tid, som förflyter mellan kyrkomötena. Utöfver de frågor, i hvilka det nu församlade kyrkomötet afgifver yttrande, kunna äfven de minsta ändringar i kyrkolag icke komma till stånd före nästa kyrkomöte, och om revisionen bedrifves med den skyndsamhet, som ämnets vikt kräfver, lär den möjligheten icke vara utesluten, att vid den tiden en ny kyrkolag kan vara utarbetad och föreläggas mötet. — Under åberopande för öfrigt af hvad motionären anført, får utskottet alltså hemställa, att kyrkomötet måtte med bifall till motionen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kan föranstalta en revision af gällande kyrkolag med dithörande författningar samt framlägga det förslag, till hvilket nämnda revision kan gifva anledning.' — Från diskussionen vid ärendets behandling i kyrkomötet må anmärkas en betydelsefull omständighet: alla, äfven motståndarna 'erkände obetingadt både nyttan och behovet af en fullständig revision af kyrkolagen.' Såsom skäl för afslag anfördes hufvudsakligen, att det skulle möta alltför stora svårigheter att få en helt ny kyrkolag, och att man därför borde nöja sig med partiella reformer. Pluraliteten var dock af annan mening, ty vid votering bifölls utskottets hemställan med 39 röster mot 16. Kyrkomötet har därmed för andra gången och med en tydlighet, som icke lämnar rum för något tvifvel, uttalat sig för det trängande behovet af en revision. — Denna kyrkomötets skrifvelse remitterades därefter till samtliga konsistorier i riket för afgifvande af yttrande. Af dessa är det endast ett, domkapitlet i Uppsala, som afstyrker. Domkapitlet anser visserligen, att det skulle vara en fördel att äga en ny lag, 'som gjorde de rättvisaste grundsatser gällande med hänsyn till alla en ny tids förhållanden och i hvilken hvarje del stode i klart och innerligt organiskt samband med det hela och där hvarje särskildt stadgande genom sin tydlighet gäfvade ringa anledning till någon tvekan med afseende på tillämpningen. Domkapitlet måste dock anse utsikterna för åstadkommandet af en sådan lag vara ganska ringa i en tid, då så liten enighet råder med hänsyn till de viktigaste principerna.' Af denna orsak anser domkapitlet

rådligast att ännu, till dess större enighet vunnits, fortgå på de partiella reformernas väg. — Af de öfriga konsistorierna finnas två, som 'icke afstyrka' nådigt bifall till kyrkomötets framställning, nämligen hofkonsistorium och domkapitlet i Visby. — Alla de öfriga tillstyrka bifall, somliga 'på det lifligaste', andra med starkt betonande af nödvändigheten af en fullständig revision. — Till de skäl för en revision, som i denna återblick på frågans historia blifvit framlagda, torde icke mycket behöfva tilläggas. Från 1828 och intill nu hafva alla, som yttrat sig i frågan, enstämmigt uttalat sig för behovet af en revision, de flesta för en fullständig sådan, mindretalet för en partiell. Granskar man närmare skälen för yrkandet på en blott partiell revision, befinnas dessa nästan uteslutande hafva sin grund i misströstan om möjligheten att komma till enighet om en fullständig ny kyrkolag och farhågan att under tiden alla partiella reformkraf skola undanskjutas till en oviss framtid. Det synes dock, som om detta vore att gifva våra lagstiftande myndigheter ett alltför dåligt betyg. I Finland gällde från svenska tiden 1686 års kyrkolag, och likväl har där en ny kyrkolag blifvit antagen och är gällande sedan år 1868. Svårigen kunna väl förhållandena i Finland sägas hafva varit gynnsammare för ett reformerande lagstiftningsarbete än i Sverige. — Beträffande åter farhågan att alla partiella reformkraf skulle undanskjutas under den tid revisionsarbetet varar, kan ett sådant skäl visserligen hafva ett sken af berättigande, men — såsom sedan af sista kyrkomötet uttalats — det har icke heller visat sig lätt att åstadkomma partiella reformer och det är ingalunda osannolikt, att en fullständig revision skulle mottagas med större välvilja just därför, att man då finge ett enhetligt verk med inre organiskt sammanhang. — I den öfvertygelsen, att hvad Riksdagen år 1888 yttrade om behovet af en ny kyrkolag fortfarande äger giltighet och i ändamål att, om möjligt, påskynda en lagrevision, får jag alltså hemställa: att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kan föranstalta om revision af gällande kyrkolag med dithörande författningar samt framlägga det förslag, till hvilket nämnda revision kan gifva anledning.»

Öfver omförmälda motion afgaf 1905 års lagutskott följande yttrande:

»Under den tid, som förflutit från det 1686 års kyrkolag promulgerades, har densamma undergått så väsentliga förändringar och erhållit så betydande tillägg, att af den ursprungliga stommen icke mycket står kvar. Så godt som samtidigt med kyrkolagen utkommo förordningen om rättgång i domkapitlen, en vidlyftig stadga om eder och sabbatsbrott samt stadga och förbud angående slagsmål, oljud och förargelse i kyrkorna.

Prästerskapets privilegier af år 1723 utgöra en ännu i stora delar gällande författning i kyrkorättsligt afseende. Åren 1731 och 1739 utkommo viktiga förordningar, hvarigenom sättet för prästerliga tjänsters besättande utförligt bestämdes. 1734 års allmänna lag medförde väsentliga förändringar i kyrkans ställning till äktenskapsrätten, och det torde vara visst, att å detta område mer än på något annat den borgerliga rätten undanträngt den kyrkliga. Det är betecknande, att 1686 års kyrkolag har ett kapitel 15 om skillnad i 'trolofningar och äktenskap', medan de kyrkliga lagstiftarne i våra dagar, såsom framgår af 1873 års förslag till kyrkolag, icke hafva anledning att skriva om annat än om 'vigsel och lysning till äktenskap'. Under 1700-talet utkommo viktiga författningar angående främmande trosbekännare här i landet, särskildt under Gustaf den tredjes tid, då främmande kristna trosbekännare erhöilo fri religionsöfning och mosaiska trosbekännare tillåtos nedsätta sig i landet. Under frihetstiden tillkommo äfven författningar om den enskilda kyrkoplikten och husförhöret, liksom konfirmationen då infördes i de flesta stift. Med det nya statskicket införande i vårt land följde ock viktiga förändringar å hithörande område. I 16 § regeringsformen infördes bestämmelser om samvets- och religionsfriheten, i det där stadgades: 'Konungen bör — — — ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, såvidt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer'. Med detta stadgande kan grundvalen till många bestämmelser i 1686 års kyrkolag sägas vara rubbad. Kyrkoplikten upphäfdes år 1855. År 1859 erhöil man rätt att för dop, konfirmation och nattvardsgång vända sig till annan präst än den sockens, i hvilken man var mantalsskrifven, hvarmed det s. k. sockenbandet är löst. Genom förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma m. m. ordnades på ett mera fullständigt sätt än dittills den kyrkliga kommunalförvaltningen. 1863 infördes kyrkomötesinstitutionen och samma år upphäfdes nattvardstvänet. Med 1864 års strafflag följde viktiga stadganden å det kyrkorättsliga området i 7 och 11 kapitlen. Härjämte må nämnas förordningar om utvidgad religionsfrihet för kyrkans egna medlemmar och för främmande trosbekännare, särskildt förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsutöfning af den 31 oktober 1873, nya prästerliga befordrings- och vallagar, nya stadganden om prästerliga examina, fullständig reglering af alla ordinarie prästmäns löneförhållanden, stadganden om borgerlig vigsel, lag om straff för ämbetsbrott af präst och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889, bestämmelser om prästedens utbytande mot ett blott löfte samt slutligen den nya läroverksstadgan, hvarigenom domkapitlens befatt-

ning med den högre skolundervisningen upphäfts och i väsentliga delar öfverflyttats å en för riket gemensam läroverksöfverstyrelse. Påpekas må ock, hurusom gällande stadganden om hospitalsväsendet och fattigvården ingripit å det område, 1686 års kyrkolag afsett att reglera — 1686 års kyrkolag är en af det karolinska enväldets sist kvarlefvande rester. Om den ock genom riksens ständers beslut af den 9 november 1686 'blef för en lag antagen', synes den likväl hufvudsakligen varit resultatet af en från konungamakten utgående lagstiftningsakt, hvilket jämväl bestyrkes däraf, att, då vid 1686 års riksdag lagen förelades ständerna till godkännande och därvid inom prästeståndet anmärktes, att den dock först borde föreläsas, innan den antoges, emedan ej alla kände den, ärkebiskopen invände, att det vore betänkligt, 'sedan Kungl. Maj:t hafver henne approberat och underskrifvit'. 1571 års kyrkoordning har legat till grund för 1686 års kyrkolag. Många tvistiga punkter, särskildt den om konungamaktens förhållande till kyrkan, hvilken på grund af förhållandena vid tiden för lagens tillkomst var synnerligen ömtålig, hafva afsiktligt utelämnats ur densamma. Genom dylika utelämnanden har dock i lagen uppstått en viss ofullständighet, hvars fyllande så småningom visat sig nödvändigt. Om också glädjen öfver den nya kyrkolagens eller, som den ock kallades, kyrkoordningens tillkomst var allmän och ständerna vid 1689 års riksdag prisade konungen, 'genom hvilkens ifver för gudstjänsten den i så långa tider efterlängtade kyrkoordningen blifvit påbjuden', finns det mycket, som tyder på att denna tillfredsställelse ingalunda varit oblandad. Påverkade af missnöje med enväldets alltmer stegrade utveckling, uppträdde kort tid efter lagens utfärdande åtskilliga framstående prästmän och framställde svåra anmärkningar mot densamma. Efter enväldets slut tog sig detta missnöje ock uttryck i en önskan, att kyrkolagen måtte undergå revision, och år 1725 sammanträdde en kommitté af de tre så kallade öfre stånden, hvilken utarbetade ett förslag till kyrkolag, som framlades för 1731 års riksdag, men då ej hann behandlas. Förslaget ledde likväl icke till något resultat. Det är först efter det nya statsskicket införande år 1809, som arbetet å revision af kyrkolagstiftningen med kraft åter upptogs. Såsom motionären omnämnt, tillsatte Kungl. Maj:t år 1824 en kommitté med uppdrag att granska svenska församlingens nu gällande kyrkolag och ordning jämte öfriga ecklesiastika författningar och inkomma med förslag till de rättelser och förbättringar, hvilka vid förändrade tider och förhållanden kunde prövas vara af nöden. I det betänkande, samma kommitté år 1828 afgaf med förslag till kyrkolag och ordning för svenska församlingen, är det att märka, hurusom kommitterade uttala, att de, med öferskridande af det dem lämnade upp-

drag att blott vidtaga nödiga ändringar och rättelser i gällande kyrkolagstiftning, funnit nödigt att utarbete ett fullständigt förslag till kyrkolag och kyrkoordning. De hafva väl funnit, att, 'med hänseende till sant nit för trons och den rätta lärans enhet, gudstjänsten och därmed förenade gudomliga inrättingars helgd, väckelse till gudaktighet och dygd, ordning inom läroämbetet o. s. v., vår kyrkolag föga behöfver eller kan förbättras; men sättet och medlen att främja hvarje önskvärdt ändamål måste förändras med odlingen, sederna och folklynnnet under tidernas fortgång'. De finna sålunda, huru kyrkolagen för sin tid nog varit väl afpassad, men numera icke motsvarade de kraf, en framskriden folkupplysning därå kunde ställa. Tillkommen under påverkan af minnet af den svåra striden mellan en 'förbättrad gudalära och en djupt inrotad vantro', var det icke underligt, att kyrkolagen, i öfverensstämmelse med den tidens åsikter, belade beivrandet af främmande gudstjänst samt försummelse af den egna liksom af katekesförhören med böter, föreskref, huru många gånger om året nattvarden minst borde begås, straffade underlåtagande af denna kristna plikt med bannlysning samt vidhållna villfarelser eller affall ifrån den rena läran med landsflykt och förlorad arfsrätt, o. s. v. Dylika stadganden, hvilka endast voro ägnade att leda till skrymteri, borde upphävas. Det förslag till kyrkolag, kommitterade afgäfvo, bestod af 11 kapitel, däribland likväl ännu fanns upptaget ett om 'de fattigas vård', hvilken således här, liksom i 1686 års kyrkolag, fortfarande ansågs vara en angelägenhet, som borde jämväl från kyrklig synpunkt regleras. Förslaget blef emellertid föremål för åtskilliga anmärkningar, särskildt från domkapitlens sida, hvarför Kungl. Maj:t den 27 december 1833 uppdrog åt särskilde kommitterade att efter noggrant upprättadt sammandrag af och inhäntad kännedom om alla de stadganden, hvarigenom kyrkolagen blifvit i någon mån upphäfd, ändrad eller tillökad, äfven alla i öfrigt gällande reglementariska föreskrifter angående kyrkoväsendet, hvilka af Kungl. Maj:t blifvit utfärdade, föreslå hvad kommitterade däråf ansåge böra bibehållas, borttagas, ändras eller tilläggas samt indela den nya fullständiga redaktion af kyrkoförfattningar, hvilken kommittén således ägde utarbete, uti *dels* kyrkolag, innehållande föremålen för Kungl. Maj:ts och Riksens Ständers gemensamma lagstiftning, och *dels* kyrkostadga, innefattande alla öfriga föreskrifter, dem kommitterade med afseende å kyrkoväsendet funne nödiga. Det arbete, utsedde kommitterade i enlighet med sålunda lämnadt uppdrag utförde, afslutades icke förrän den 29 december 1846. Icke heller det förslag till ny kyrkolag samt öfriga stadgar, denna kommitté utarbetade, ledde till någon påföljd. Särskildt i ett hänseende torde den utredning, kommittén verkställt, emel-

lertid vara af betydelse för blifvande lagstiftningsarbeten å detta område. En betydlig del af dessa arbeten bestod nämligen i uppdelningen af hithörande bestämmelser i stadganden af *kyrkolags* och *kyrkostadgas* natur. Därvid hade det visat sig, hurusom, ehuru regeringsformen i 87 § föreskrifver, att Konung och Riksdag gemensamt skola stifta kyrkolag, likväl flere efter regeringsformens antagande förekommande frågor rörande kyrkoväsendet, och däribland stundom sådana, som angått de viktigaste kyrkliga rättsbestämmelser, blifvit som rena ekonomimål behandlade, utan att man kunnat inse de grunder, som därvid varit afgörande. Såsom önskemål för hvad uti en blifvande kyrkolag måtte inrymmas framhöllo kommitterade, tydligen med tanke på de växlande bestämmelser, 1686 års kyrkolag innehöll, att icke alltför olikartade ämnen måtte där behandlas. — Redan det efter kyrkomötesförordningens tillkomst först sammanträdande allmänna kyrkomöte 1868 anhöll, såsom motionären påpekat, i skrifvelse till Kungl. Maj:t om revision af den ecklesiastika rättegångsordningen och de prästerliga befodringslagarna. Den af Kungl. Maj:t med anledning häraf förordnade kommitté erhöll emellertid ett vidsträcktare uppdrag och afgaf år 1873 ett vidlyftigt betänkande med bland annat förslag till ny kyrkolag, hvilket dock aldrig blifvit förelagdt Riksdagens pröfning. Resultatet af kommitténs arbeten blef hvad motionären därom anförte. År 1888 är det Riksdagen, som tager initiativ till att få bland annat en revision af kyrkolagen till stånd, i det att mot lagutskottets hemställan en skrifvelse afläts till Kungl. Maj:t med anhållan därom. Denna riksdagsskrifvelse ledde dock endast till vissa smärre reformer. Sedan 1903 års allmänna kyrkomöte ånyo väckt till lif frågan om fullständig och snar revision af den kyrkorättsliga lagstiftningen och i sådant afseende i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kunde föranstalta en revision af gällande kyrkolag med dithörande författningar, har motionären nu önskat, att Riksdagen härtill måtte lämna sitt stöd. — Det är enligt utskottets mening betecknande nog för behovet af en allmän revision af gällande kyrkorätt, att så godt som samtliga rikets domkapitel i infortrade utlåtanden öfver kyrkomötets sistberörda skrifvelse utan angifvande af närmare skäl endast med hänvisning till allmänt kända omständigheter förklarar, att en snar och genomgripande revision är nödig. Såsom här ofvan omnämnts, fann redan 1824 års kommitté en sådan generell omarbetning nödvändig och företog en sådan, ehuru det densamma lämnade uppdrag därtill icke gaf anledning. En sådan allmän revision verkställdes ock af den kommitté, som år 1846 afgaf förslag i ämnet. Till belysning af det kaos i stadganden, som å hithörande område utgör gällande rätt, må påpekas, hurusom kommitterade år 1873

funno nödigt att för åstadkommande af enhetlighet i kyrkorätten sätta icke mindre än 144 då fortfarande gällande, smärre förordningar ur kraft, förutom de betydande stadganden, som innehöllos i 1686 års kyrkolag och de prästerliga privilegierna af år 1723. Genom de författningar å hithörande område, som sedan dess tillkommit, torde förhållandena icke hafva förenklats. Tvärtom torde den snabba utveckling, hvilken å alla områden försiggått under de sista decennierna, hafva i sin mån bidragit att än ytterligare å detta särskilda område inveckla förhållandena och sätta gällande stadganden i en skef ställning, i hvilket sammanhang utskottet särskildt vill framhålla den förändrade ställning, domkapitlen efter senast försiggångna reform af läroverksväsendet intaga i förhållande till den allmänna undervisningen, hvilket ock torde betinga förändrade bestämmelser angående dessa myndigheter. — Det synes utskottet med hänsyn till ofvannämnda förhållanden, som om motionären framlagt fullgoda skäl för det trängande behovet af en snar och fullständig revision af samtliga de hithörande ämnen berörande författningar, och får utskottet således hemställa, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, så snart ske kan, föranstalta om revision af gällande kyrkolag med dithörande författningar samt framlägga det förslag, till hvilket nämnda revision kan gifva anledning.»

Frågan framfördes ånyo vid 1908 års riksdag genom en af under-tecknad väckt motion, hvori, efter återgifvande af ofvan citerade uttalanden, yttrades följande:

»Behovet af en snar och genomgripande revision af kyrkolagen i dess helhet torde med dessa yttranden vara till fullo ådagalagdt.

Att frågan likväl vid 1905 års riksdag föll, kan förklaras endast däraf, att meningarna angående den riktning, hvori revisionen borde gå, icke hunnit stadga sig. Då emellertid allt flera och allt större kyrkliga frågor tränga fram till afgörande och behovet af en klar och principfast ställning till de kyrkliga spörsmålen, sådana de i vår tid te sig, alltmera gör sig gällande, ligger det verkligen fara uti att längre uppskjuta den ingående principbehandling af de kyrkliga frågorna, som är möjlig endast vid ett fullständigt öfvervägande i ett sammanhang af alla dithörande ämnen.

Vår hittillsvarande laghistoria, i stort sedt, har icke besannat de ofta uttalade farhågorna, att en allsidig utredning skulle verka hämmande på lagstiftningsarbetet. Tvärtom gifvas därigenom alltid uppslag till fortsatt utveckling. Och en sådan är på det kyrkliga området af allvarligaste behof påkallad.

Vårt samhällsskick står i politiskt och borgerligt afseende inför en genomgripande omgestaltning, och det gäller att med klar blick undersöka i hvad mån denna omgestaltning kan komma att beröra förhållandet mellan kyrkan och samhället i öfrigt.

De friare religiösa rörelserna äro stadda i fortgående utveckling, och här framträder frågan, i hvad mån ett samarbete på grundvalen af gemensam tro må kunna äga rum.

Men framför allt gäller det att ej mindre å ena sidan befästa och bevara allt det goda, vi ännu äga i vår svenska evangelisk-lutherska kyrka, än äfven å andra sidan stödja och, där så behöfves, skapa efter vår tid afpassade former för det nya lif, hvilket — såsom en yttring af äkta biblisk tro och åskådning — börjar allt kraftigare göra sig gällande.

Då icke kyrkomötet tvekat att begära en fullständig revision af kyrkolagen, synes ej heller Riksdagen längre böra ställa sig tveksam inför denna fråga.»

Kamrarna stannade emellertid vid frågans afgörande i skiljaktiga beslut, hvadan densamma förföll.

Vid det hösten 1908 sammanträdande kyrkomötet väcktes ett flertal motioner om ökad inflytande af lekmanneelementet på de kyrkliga angelägenheterna och särskildt om en vidsträcktare tillämpning af synodalförfattningens principer.

Kyrkomötet yttrade med anledning häraf i underdånig skrifvelse den 20 oktober 1908 följande:

»I särskilda vid kyrkomötet afgifna motioner (nr 7, 41, 2, 13, 27 och 39) har hemställts, att kyrkomötet måtte hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla *dels* om utarbetande och framläggande af förslag till ett fullständigare genomförande af den svenska kyrkans synodalförfattning, närmast genom införande af stifts- eller provinsialsynoder, såsom organiskt underlag för det allmänna kyrkomötet, *dels* om utarbetande och framläggande för nästa kyrkomöte af förslag till ny, på basis af det förenade konsistorial- och synodalsystemet hvilande författning för svenska evangelisk-lutherska statskyrkan, *dels* om vidtagande af de åtgärder, som erfordras för sådan ändring af nu gällande lagstiftning om biskopsval, att rätt till deltagande i dessa val må tillerkännas äfven lekmännen inom församlingarna, *dels* om verkställande af en utredning, om och i hvad mån ett förökadt inflytande vid biskopsval må kunna beredas åt lekmanneelementet inom kyrkan, *dels* att Eders Kungl. Maj:t, med upphäfvande af den gamla prästmötesförordningen i kyrkolagens 25 kap., sådan den blifvit kompletterad genom nådiga brefvet den 3 maj 1780 och ändrad genom nådiga kungörelsen den 7 mars 1855, och af andra därmed

sammanhängande föreskrifter, måtte gå i författning om att i dess ställe utarbetas en allmänt gällande lag om årliga stiftskonvent i stiftsstaden, vid hvilka stiftets präster och lekmän sammankomma för att under biskopens ledning och ordförandeskap afhandla stiftets angelägenheter och andra kyrkliga frågor, dels ock om åtgärders vidtagande för sådana ändringar i lagen om prästmöte, att prästmöte hålles oftare än nu är föreskrifvet, att vid dessa möten i regel olika teologiska frågor komma att diskuteras samt att funktionärerna vid prästmöten må utses af domkapitlet.

De fem första af ofvannämnda motioner behärskas af den för dem alla gemensamma grundtanken, att på de olika områdena af kyrkans lif och verksamhet ett harmoniskt samarbete bör äga rum mellan det prästerliga ämbetet och lekmanaförsamlingen och att, till vinnande af detta syfte, den kyrkliga organisationen bör bereda rikare former för lekmanaelementets aktiva deltagande i kyrkans angelägenheter.

I lokalförsamlingens organ, kyrkostämman, och dess delegation för församlingsvården och kyrkoförvaltningen, kyrkorådet, möter oss en sådan samverkan på bred demokratisk basis. En sådan äger likaledes rum i kyrkosamfundets styrelse. Detta sker i vidsträckt mån redan i den konsistoriella kyrkostyrelsen, men ännu vidsträcktare och allsidigare i vårt allmänna kyrkomöte, som äger karaktären af en generalsynod, såsom ett hela kyrkosamfundets organ. Den synodala författningsformen inom vår kyrka är dock endast rudimentär. I motionen nr 7 har föreslagits ett fullständigare genomförande af densamma, närmast genom införande af stifts- eller provinsialsynoder, och i motionen nr 41 har hemställts om förslag till ny, på basis af det förenade konsistorial- och synodalsystemet hvilande författning för den svenska kyrkan.

Kyrkomötet biträder den åsikt, som uttalades af kyrkolagsutskottet vid 1903 års kyrkomöte med anledning af en då väckt motion, att 'hvad motionären åsyftat, eller att för kyrkomötet erhålla underlag i möten för mindre kyrkliga kretsar, synes vara värdt allt beaktande'. I hvilka former detta önskningsmål bör förverkligas, anser sig kyrkomötet på ärendets nuvarande ståndpunkt icke böra bestämdt uttala, men kyrkomötet finner det synnerligen önskvärdt, att en utredning af denna viktiga fråga måtte komma till stånd med särskild hänsyn till den af motionärerna anvisade utvägen att bereda lekmanaelementet inom kyrkan ett mera aktivt deltagande i kyrkans angelägenheter genom ett fullständigare genomförande af vår nuvarande synodalförfattning.

Förslaget om införande af stifts- eller provinsialsynoder såsom organiskt underlag för det allmänna kyrkomötet står i nära sammanhang med de i motionerna nr 27 och 39 väckta förslagen om ändrade bestämmelser

rörande prästmöten. Ifrågasättas kan, huruvida stiftssynoder, om sådana komma till stånd, böra ersätta våra lagstadgade prästmöten, hvilkas organisation enligt nu gällande bestämmelser obestridligen är i flera afseenden föråldrad, eller om dessa böra oberoende af stiftssynoderna bibehållas i oförändrad eller delvis förändrad form. I sammanhang med en eventuell utredning af förslagen om beredande af rikare utrymme för lekmännens aktiva deltagande i kyrkans arbete bör således, enligt kyrkomötets mening, undersökas, huruvida, såsom i motionen nr 27 hemställts, de nuvarande prästmötena böra ombildas till stiftskonvent, eller om dessa möten böra, enligt motionen nr 39, bibehålla sin hittillsvarande karaktär af möten för stiftets präster, men med delvis ändrade bestämmelser.

Vid ifrågavarande utredning bör ock undersökas, huruvida icke stifts- eller provinsialsynoder framdeles, såsom skett under gångna tider i såväl den allmänna som den svenska kyrkans historia, skulle kunna erbjuda dugliga anknytningspunkter för lekmäns deltagande vid biskopsval. Det till grund för motionerna nr 2 och 13 liggande krafvet på beredandet åt lekmannaelementet af ett förökadt inflytande vid biskopsval vill kyrkomötet erkänna såsom ett ingalunda oberättigadt anspråk. Gentemot det i motionen nr 13 framställda förslaget, att vissa klasser af lekmän, nämligen lärarna vid de allmänna läroverken och seminarierna äfvensom folkskollärarkåren, skulle tillerkännas befogenhet att i biskopsval delta, anser sig dock kyrkomötet böra biträda den af kyrkolagsutskottet vid senast församlade kyrkomöte uttalade uppfattningen, att denna grannliga frågas lösning är att finna icke i valrättens utsträckande till någon viss klass af lekmän, utan snarare däri, att församlingarna i någon form finge deltaga i biskopsval.

På nu anförda skäl får kyrkomötet i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvilken form ett mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området i de af förevarande motioner berörda hänseenden skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannamedlemmar, och att vid sådan utredning särskildt måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke nämnda syfte säkrast kan vinnas genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser.»

Ur den i kyrkomötets skrifvelse åberopade motionen nr 41 af numera affidne generaldirektören *Sigfrid Wieselgren* torde böra till frågans belysning återgifvas följande:

»Styrelseformen för svenska lutherska kyrkan från hennes uppkomst och till i dag sammanfaller i det närmaste med det så kallade *konsistorialsystemet*. Dettas enkla grunddrag visar oss konungen såsom summus epi-

scopus, med superintendenter eller biskopar och konsistorier såsom förvaltningsorganer, styra kyrkan, hvilken territoriellt sammanfaller med riket. Men just på grund af denna form för kyrkostyrelsen i vårt land har åt svenska kyrkan blifvit förvarad ett slags synodal delaktighet i styrelsen. Ty det kunde icke fela, att ju icke konungen ganska ofta skulle känna sig i behof af uttalanden i kyrkliga frågor från en mera allmänt representativ auktoritet; och då rikets prästerskap, en icke blott kyrkans, utan äfvens statens ämbetsmannakår, ägde tillträde till det borgerliga samhällets representation, låg det så mycket närmare till hands för honom att i antydda fall inhämta yttranden af detta ständs representanter, som begreppen kyrka och prästerskap ännu då i allmänna uppfattningen väl oftast sammanföll. Prästeståndet kom på detta sätt i tillfälle att fungera icke ensamt såsom ett riksstånd i statsrättsligt, utan jämväl såsom »*clerus comitialis*» i kyrkligt afseende; och det torde svårligen kunna nekas, att denna dess synodala verksamhet varit för svenska kyrkan af ganska stor betydelse.

Med representationsreformen år 1866 upphörde detta förhållande. I stället för af ett hvar tredje år för 10 till 12 månader eller än längre sammanträdande prästestånd representeras hädanefter det synodala elementet i svenska kyrkostyrelsen af det hvar femte år för en månads tid sammanträdande allmänna kyrkomötet.

Icke såsom en af blott politiska förhållanden motiverad tillfällighet torde anordnandet af sagda kyrkomötesinstitution kunna betraktas. Öfverallt i de många särskilda stater, där styrelsen öfver den evangeliska kyrkan utöfvas af landsherrn med konsistorier såsom förvaltningsorganer, hafva förr eller senare synodalförfattningar i större eller mindre mån förenats med konsistorialsystemet. I *Baden* inrättades redan år 1821 diöcesansynoden och en generalsynod; i *Württemberg* 1854 diöcesansynoder och 1867 en landssynod; i *Bayern* på andra sidan Rhen har sedan 1818 funnits diöcesansynoder och en generalsynod; i Bayern på denna sidan Rhen diöcesansynoder och sedan 1848, i stället för dittills två, blott en generalsynod, till hvilken hvarje diöcesansynod sänder två ledamöter, en andlig, vald af de andlige ledamöterna, och en lekman, vald af lekmännen. I *Oldenburg* bestå sedan 1853 kretssynoder och en hvar tredje år sammanträdande generalsynod; en landssynod finnes i *Braunschweig* sedan 1871 och i *Sachsen* sedan 1868. Äfven i *Hessen* och *Nassau* finnas krets- och provinsialsynoder, i *Hannover* distrikts- och landssynoder; till och med i *Österrike* äro bland därvarande evangeliska bekännare ett senioratsmöte, ett superintendentmöte och en generalsynod införda. Genom lagen af den 10 september 1873 är i *Preussen* fastställd församlings- och synodalordning för provinserna Preussen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien

och Sachsen, och för sagda provinser jämte Westphalen och Rhenprovinsen generalsynodalordningen af den 20 januari 1876.

Hvad är nu anledningen till denna så öfverallt i konsistorialsystemets spår följande synodala utveckling? Man har från ett håll betraktat synodalförfattningen såsom ett medel att befria kyrkan från den henne påtvingade landsherrliga kyrkostyrelsen; man har från annat håll velat förklara densamma såsom en från det borgerliga samhället lånad konstitutionell form för nämnda kyrkostyrelsens begränsning. Båda betraktelsesätten torde få gifva vika för ett tredje — det, som härleder synodalsystemet från det kyrkliga samhällets insikt om själfverksamhetens betydelse för själfbevarelsen.

Är nu detta riktigt — och jag tror det — så torde synodalförfattningen äfven inom svenska kyrkan hafva en fullt tillräcklig inre rättsgrund att hvila på och en betydelsefull uppgift att förverkliga. Men detta kan den icke i sitt nuvarande ofullbordade skick.

En blick på de anmärkta synodalförfattningarna i andra länder visar oss mer eller mindre genomförda former för en på samverkan mellan präster och lekmän, mellan ämbetsmän- och representativa krafter grundad kyrklig själfverksamhet. För att hålla oss vid de mest beaktansvärda bland dessa författningar, de *preussiska*, så visa de såsom grundvalen för det hela de särskilda församlingarna. I hvarje sådan står jämte kyrkoherden ett kyrkoråd och i församlingar med minst 500 medlemmar dessutom en församlingsrepresentation. Kyrkorådet, i hvilket kyrkoherden är ordförande och öfriga sockenpräster ledamöter, består af äldste, minst fyra, högst tolf, hvilka väljas af församlingens röstberättigade medlemmar. Oafhängig i afseende på läran, sjalavården, sakramentsförvaltningen och öfriga tjänsteäligganden, är kyrkoherden dock skyldig att, därest han vill förvägra någon församlingsmedlem påkallad ämbetsåtgärd, t. ex. i fråga om åtnjutande af den heliga nattvarden, föredraga saken inför kyrkorådet, som pröfvar densamma. Gillas pastors vägran, äger han meddela vederbörande den, med rätt för denne att besvära sig hos kretssynoden. Gillar kyrkorådet däremot icke pastors vägran, får sådan af denne i pröfvade fallet icke meddelas, men han äger att öfver kyrkorådets beslut besvära sig hos kretssynoden. Kyrkorådet har därjämte skyldighet att hos vederbörande myndighet anmäla präst och äldste för fel i deras ämbetsförvaltning eller anstötlighet i derasandel; det bestämmer öfver sockenkyrkans upplåtande för enskilda icke gudstjänstliga ändamål, upptager, på ansökan, nya medlemmar i församlingen, leder och öfvervakar de kyrkliga inrättningarna för sjuk- och fattigvård, förvaltar församlingens ekonomi o. s. v., i sistnämnda afseendet dock blott tillsammans med församlingsrepresentationen,

de till tre gånger antalet af de äldste valda fullmäktige, till hvilka kyrkorådet efter eget skön äger för samråd och beslut hänskjuta äfven andra församlingsangelägenheter.

De till en »Diöcese» förenade församlingarna representeras af *kretssynoden*. Denna utgöres af diöcesens superintendent såsom ordförande, samtliga kyrkoherdar eller dessas ställföreträdare inom kretsen — andra präster få väl deltaga i synodens öfverläggningar, men ej i dess beslut — samt valda medlemmar till dubbla antalet af de prästerliga. Ena hälften af dessa valde utses af församlingsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, af kyrkorådet, därvid hvar församling bland sina då- eller förutvarande äldste utser lika många medlemmar, som hon har präster i synoden. Andra hälften utses bland hela synodalkretsens anseddare, kyrkligt erfarna och förtjänta män af de större församlingar inom kretsen, hvilka fått sig af provinsialsynoden denna rätt förlänad. Valet gäller för tre år. En gång om året sammanträder kretssynoden, hvars förhandlingar icke få utsträckas utöfver två dagar; urtima sammanträden kunna äga rum på föranstaltande eller med tillstånd af vederbörande konsistorium, som undantagsvis kan inhämta ledamöternas skriftliga vota.

Kretssynodens verkningskrets omfattar behandling af densamma utaf konsistorium eller provinsialsynoden förelagda framställningar likasom ock sådana, hvilka till sagda myndigheter riktas utaf medlem af kretssynoden eller församlings kyrkoråd eller församling inom kretsen; meduppsikt öfver församlingarna, prästerskapet, prästkandidater och andra kyrkligt betrodde eller berättigade inom kretsen, för hvilket afseende vid hvarje synodens lagtima sammanträde en berättelse öfver tillståndet inom församlingarna skall föredragas, samt sådana fall, där varning och förmaning mot präst, församlingstjänsteman eller kyrkotjänare visat sig utan frukt, till vederbörande disciplinarinstans hänskjutas; behandling af kyrkotuktsfrågor i andra instans; meduppsikt öfver församlingsinrättningar för kristlig kärleksverksamhet samt pröfning af de enskilda församlingarnas ekonomiska förvaltning; kretssynodalkassans förvaltning; pröfning i första instans af statuter för särskilda församlingar; val af ledamöter i provinsialsynoden och val af de icke själfskrifna medlemmarna af kretssynodens föreståndarskap eller styrelse (Vorstand).

Denna styrelse består af synodens ordförande såsom själfskrifven och fyra bisittare, af hvilka minst en måste vara präst, och hvilka alla väljas för tre år. Den förmedlar förbindelser mellan synoden och vederbörande konsistorium, förbereder de ärenden, som skola inför synoden föredragas, afgifver utlåtande, då konsistorium sådant begär, utöfvar synodens rätt i kyrkotuktsfrågor, då synoden ej är samlad, afdömer besvärsmål rörande

val af äldste eller fullmäktige, afsägelse af dylika eller andra uppdrag och uteslutande från valrätt samt utöfvar disciplinär myndighet öfver medlemmarna af kyrkoråd och församlingsfullmäktige med rätt att i fall af grof pliktförgätenhet besluta den skyldiges entledigande, dock med besvärshänvisning till konsistorium, som tillsammans med provinsialsynodens styrelse kan slutgiltigt fastställa beslutet. Kretssynodalstyrelsen har ock att med samma besvärsrätt för vederbörande vid prästval afgöra öfver församlings klagan beträffande den valdes vandel eller begåfning o. s. v.

Kretssynoderna i hvarje provins uppbara tillsammans *provinsialsynoden*. Denna utgöres af de från kretssynoderna valda deputerade, en af evangelisk-teologiska fakulteten vid provinsialuniversitetet inom sig vald ledamot samt af konungen utsedda ledamöter, hvilkas antal icke får öfverstiga sjättedelen af de förstnämndas, af kretssynoderna valda deputerades antal. Rätt att deltaga i öfverläggningarna ehuru icke i besluten äges af föregående lagtima provinsialsynodens valda styrelse, provinsialkonsistoriets och evangeliska öfverkyrkorådets medlemmar; rätt att dessutom väcka förslag äges af en kungl. kommissarie och provinsens generalsuperintendent. Valperioden är tre år.

Hvarje kretssynodalområde är, med vissa undantag, en valkrets. Från hvarje sådan utses dels af innehafvarna af prästerliga befattningar därinom ett ombud; dels af sådana lekmän, hvilka i kretssynoderna eller i dess underlydande församlingar vare sig tjäna eller förut hafva tjänat kyrkan, ett ombud. Återstående tredjedelen väljes bland provinsialområdets anseddare, kyrkligt erfarna och förtjänta män af de till ledamöternas antal manstarkare kretssynoder, som härtill berättigats genom provinsialsynodens, af evangeliska öfverkyrkorådet och generalsynodens styrelse fastställda beslut.

Provinsialsynodens lagtima sammanträden äga, på konsistoriets kallelse, rum hvart tredje år. Om urtima sammanträde kan konsistoriet förordna efter synodalstyrelsens instämmande och evangeliska öfverkyrkorådets bifall. Tiden för äfven lagtima mötes början och slut samt platsen därför bestämmes genom öfverenskommelse mellan konsistorierna och synodalstyrelsen. Förlängning af öfverenskommen mötestid behöfver bifall af den kungl. kommissarien för att få äga rum.

Provinsialsynoden har att inom sitt område vaka öfver och upprätthålla den kyrkliga ordningen i lära, kultus och författning; den utlåter sig och, under förutsättning af regeringens fastställelse, besluter öfver såväl dess som kretssynodernas eller sina egna medlemmars framställningar; pröfvar de af kretssynoderna beslutna statuter, hvilka först efter provinsialsynodens instämmande kunna fastställas af konsistorium; äger vetorätt

med hänsyn till dels de kyrkliga lagar, som röra blott provinsen, dels ock ej mindre de nya katekesförklaringar, religionsläroböcker, psalmböcker och handboksbestämmelser än äfven de nya, regelmässigt återkommande kyrkokollekter, hvilka ifrågakomma till införande inom provinsialområdet; har inseende öfver kyrkliga kassor samt provinsen tillhörande fromma stiftelsers förvaltning; pröfvar frågor om nya kyrkliga utgifter för provinsiella syften, för så vidt sagda utgifter skola täckas genom bidrag från kyrkokassor eller församlingar, och kunna sådana icke uttaxeras utan att hafva blifvit beviljade af provinsialsynod, uti hvars beslut sedermera konsistorium instänt; bestämmer öfver fördelningen af beslutna och inom provinsen insamlade kollektor till förmån för fattiga församlingar; äger rätt att insätta två till tre sina medlemmar i examenskommissionen vid de af konsistorium anordnade pröfningar af prästkandidater; väljer sin bestyrelse och utser jämväl ombud i generalsynoden.

Provinsialsynodens styrelse består af en ordförande och högst sex bisittare, präster och lekmän till lika antal. Ordförandens val är underkastadt fastställelse af evangeliska öfverkyrkorådet. Styrelsens befogenhet är i allmänhet analog med kretssynodalstyrelsens; den förbereder och utför provinsialsynodens beslut, ombesörjer och justerar synodens protokoll o. s. v. Men dess viktigaste befogenhet torde vara den, att dess medlemmar såsom tillfälliga ledamöter med full rösträtt taga plats i konsistorium, då åtskilliga viktigare ärenden där förekomma: såsom t. ex. då förslag till besättning af platser inom kyrkostyrelsen uppgöras, då frågor föreligga om entledigande af äldste, då undersökning inledts mot präst för falsk lära o. s. v.

Generalsynoden består af 150 medlemmar, hvilka väljas af provinsialsynoderna i Preussen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien, Sachsen, Westphalen och Rhenprovinsen, 6 medlemmar, af hvilka evangelisk-teologiska fakulteterna i Königsberg, Berlin, Greifswald, Breslau, Halle och Bonn inom sig välja hvar sin, förberörda provinsers generalsuperintendenten och 30 af konungen utsedda. Valuppdraget räcker för sex år. En tredjedel af de valda ledamöterna skola utgöras af i landskyrkans ämbetsbefattningar anställda präster; en tredjedel af sådana lekmän, som i krets- eller provinsialsynoderna eller i församlingarna antingen då tjäna eller förut hafva tjänat kyrkan; en tredjedel väljes fritt bland ansedda, kyrkligt erfarna och förtjänta män, som tillhöra den evangeliska landskyrkan. Presidenten för evangeliska öfverkyrkorådet såsom kungl. kommissarie, kultusministern och af honom nämnda kommissarier hafva rätt att delta i generalsynodens öfverläggningar.

Den allmänna uppgiften för generalsynoden är hufvudsakligen att understödja konungens kyrkostyrelse till kyrkans upprätthållande och utveckling, uppdraga gränserna för den provinsiella kyrkliga självständigheten och skydda denna samt att besluta öfver de landskyrkliga inrättningarnas lagliga utbildning.

Landskyrkliga lagar kunna icke komma till stånd utan bifall af generalsynoden, som själf äger rätt att föreslå sådana. De utfärdas af konungen och kontrasigneras af presidenten i evangeliska öfverkyrkorådet; men förr än de föreläggas konungen till godkännande, skall kultusministern hafva afgifvit yttrande, om emot dem från statens sida kan vara något att erinra. Under dem falla ordnandet af den kyrkliga lärofriheten, antagandet af landskyrkliga handboksbestämmelser, katekesförklaringar, religionsläroböcker och psalmböcker, dock med vetorätt i dessa fall för hvar enskild församling, införandet eller afskaffandet af kyrkliga helgdagar, ändrande af kyrkoförsamlings- och synodalordningen, generalsynodalordningen och grunderna för konungens kyrkostyrelse, ordnandet af kyrkotukt inom församlingarna och disciplinarmyndigheten öfver präster och andra kyrkans tjänare, bestämmandet af kompetens för prästerliga ämbeten, villkoren för kyrklig vigsel o. s. v. I hvarje fall kunna och i flera fall skola provinsialsynoderna höras öfver de lagförslag, som konungen ärnar förelägga generalsynoden; samma ordning gäller i likartade fall, där generalsynodens beslut skola föreläggas konungen.

För den kyrkliga beskattningen gälla samma regler som för den kyrkliga lagstiftningen. Öfver de under evangeliska öfverkyrkorådets förvaltning ställda kyrkliga fonder och inkomster utöfvar generalsynoden en kontrollerande myndighet.

Vid slutet af hvarje lagtima sammanträde väljer generalsynoden en synodalstyrelse och ett synodalråd för de följande sex åren. Synodalstyrelsen består af en ordförande och fem bisittare; synodalrådet af, jämte dessa, aderton generalsynodens medlemmar.

Synodalstyrelsen utlåter sig öfver regeringens förslag, utarbetar själf sådana, äger att i förvaltningsfrågor göra andraganden hos evangeliska öfverkyrkorådet, företräder generalsynoden i vissa fall, då densamma ej är samlad och skyndsamhet är af nöden, o. s. v. På kallelse af presidenten i sagda öfverkyrkoråd sammanträda med detta synodalstyrelsens medlemmar, för afgörande af besvärsmål rörande af församling förd klagan mot utsedd församlingsprästs lära eller öfver kallelse å präst, som icke hyllar kyrkans bekännelse, eller i disciplinärundersökningar emot irrlärliga präster; för förberedande behandling af de lagförslag, som af regeringen föreläggas generalsynoden, för upprättande af förslag vid besättande af

generalsuperintendenturer och för representerande af landskyrkan i hennes ekonomiska angelägenheter eller i andra centralförvaltningsärenden.

Synodalrådet sammanträder en gång om året, ehuru icke nödvändigtvis det är generalsynoden samlas till lagtima möte, å evangeliska öfverkyrkorådets kallelse, för att med samma råd deltaga i behandlingen af de kyrkliga frågor, där regeringen anser sådant nödigt.

Detta är i korthet hufvuddragen af den tyska evangelisk-lutherska kyrkans på en förmedling af det konsistoriella och det synodala systemet byggda författning.»

I likhet med generaldirektör Wieselgren vill jag emellertid på det kraftigaste betona, att denna tyska kyrkoförfattning icke får utan vidare öfverflyttas till svensk botten. Öfverensstämelsen mellan den svenska och den tyska evangelisk-lutherska kyrkans yttre struktur är visserligen påfallande. Grunden är, öfver hufvud taget, densamma för båda: en mängd småförsamlingar anordnade till pastorat, hvart med sin kyrkoherde och honom biträdande präster, hvar församling med sitt kyrkoråd och sin kyrkostämma eller församlingsrepresentation. I den tyska kyrkan möta sedan diöcesen, kretsen, provinsen; i den mindre folkrika svenska kyrkan: kontraktet och stiftet. Provinserna i den ena liksom stiftet i den andra bilda tillsammans lands- eller folkkyrkan. Men väsentliga nationella olikheter förefinnas dock. Den tyska kyrkoförfattningen bör därför endast i tillämpliga delar tjäna oss till föredöme. Vårt kyrkliga nydaningsarbete måste — om ock med begagnande af förebilder från annat håll, där utvecklingen i det stora hela varit likartad — dock fast fotas på inhemsk grund och formas därefter, så att vid fullföljandet af vår kyrkliga organisation arbetet må blifva icke en nybyggnad eller en främmande tillsats utan frukten af en ur vår nationella kyrkas eget sköte framvuxen naturlig utveckling.

I enlighet härmed synes mig den kyrkliga själfstyrelsen i vårt land böra ordnas i ungefärlig öfverensstämmelse med följande utkast, hvilket nära ansluter sig till den redan bestående kyrkliga organisationen:

a) i *församlingarna*:

kyrkostämmor; eller kyrkofullmäktige;
kyrkoråd;

b) i *stiften*:

stiftsmöten (stiftssynoder);
domkapitel (väsentligen ombildade);

c) *för kyrkan i dess helhet*:

kyrkomötet (väsentligen ombildadt);

Kungl. Maj:t; eller i vissa fall Kungl. Maj:t och Riksdagen.

Inre kyrkliga frågor afgöras af kyrkomötet och Kungl. Maj:t; öfriga frågor på den kyrkliga lagstiftningens område af Riksdag, kyrkomöte och Kungl. Maj:t.

De högre korporationerna böra till väsentlig del framgå ur de lägre, hvarigenom erhålles ett lekmannelement, som är dugligt att bära både arbetet och ansvaret.

Ej blott kyrkostämmorna (kyrkofullmäktige) utan äfven de högre kyrkliga korporationerna böra beredas en viss begränsad beskattningsrätt för kyrkliga ändamål.

Sträfvandena för en revision och omläggning i mera demokratisk anda af den föråldrade, under konung Karl den XI:s enväldstid utformade och af den tidens åskådning ännu i mycket behärskade svenska kyrkoförfattningen har, egendomligt nog, rönt mest motstånd från Riksdagens Andra kammare. Detta motstånd får väl dock nu anses principiellt brutet, sedan Andra kammaren vid 1909 års riksdag *dels* förenat sig med Första kammaren om en underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, och *dels* för sin del bifallit ett inom kammaren framställt yrkande om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en allsidig utredning, om och på hvad sätt det nuvarande sambandet mellan kyrkan och staten lämpligen kunde blifva upplöst, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Det förra af dessa Andra kammarens beslut innebär såsom sin omedelbara konsekvens en principiell omgestaltning af förhållandet mellan kyrka och stat i vårt land med därpå följande omläggning af kyrkoförfattningen. I den af Riksdagens bägge kamrar bifallna motion jag vid 1909 års riksdag väckte i ämnet, har denna konsekvens också uttryckligen framhållits. I motionen yttrades, bland annat:

»Genom medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan ställes kyrkan friare gentemot staten. Att en stat är kristlig, betyder icke, att hvarje medborgare nödvändigt måste med eller mot sin vilja räknas såsom kristen, utan att staten i det stora hela hvilat på kristlig grund, att lagstiftning och offentligt och enskildt lif äro genomträngda eller åtminstone i allt väsentligt stå under inflytande af kristen åskådning. Den omständigheten, att enskilda medborgare tillåtas utträda ur kyrkan, hindrar sålunda icke,

att förbindelsen mellan kyrka och stat upprätthålles, om de också icke längre kunna anses sammanfalla med hvarandra. Men medgifvandet af fritt utträde medför, såsom redan förut är nämnt, en principiell omgestaltning af förhållandet mellan kyrka och stat. Denna omgestaltning måste utmynna däri, att kyrka och stat visserligen fortfarande förblifva intimt förbundna, men dock *ställas relativt själfständiga gentemot hvarandra.*»

Det andra af Andra kammarens ofvan omnämnda beslut gick ut på en begäran om en allsidig utredning, om och på hvad sätt det nuvarande sambandet mellan kyrkan och staten lämpligen kunde blifva upplöst. Det är möjligt, att en och annan, som bidragit till detta beslut, tänkt sig, att sedan sambandet mellan kyrka och stat blifvit lossadt, kyrkan omedelbart skulle sönderfalla i små enskilda föreningar och staten framstå såsom fullständigt indifferent eller religionslös. Det vore mycket korttänkt att uppfatta saken på ett sådant sätt. Fastare rötter hafva kyrka och kristendom i vårt folk än så; och en månghundraårig utveckling afbrytes icke på en gång såsom genom ett trollslag. Blevde också sambandet mellan kyrka och stat fullständigt upplöst, skulle dock kyrkan såsom en hela folket omfattande enhetlig organisation fortfarande äga bestånd. Allenast den högsta ledningen blefve en annan; men sina biskopar, präster, församlingar, kyrkor och kyrkotjänare, prästgårdar och öfriga egendom skulle hon helt visst i det stora hela behålla alldeles som nu, ehuru då under friare former. Hvad som dock gifvetvis i första rummet komme att krävas, vore *en ny demokratisk kyrkoförfattning* och denna byggd just på de principer i fråga om kyrklig själfstyrelse, som jag i denna motion sökt göra gällande — ehuru jag till fordringen på kyrkans relativa själfständighet gentemot staten fogat den nödvändiga förutsättningen, att dock ett intimt samarbete dem emellan skall bevaras. Jag anser också, att bakom Andra kammarens beslut om en utredning, på hvad sätt det *nuvarande* sambandet mellan kyrkan och staten lämpligen må kunna upplösas, ligger just denna förutsättning, att dock ett nära samarbete dem emellan fortfarande skall äga rum, en växelverkan på samhällslifvets alla områden upprätthållas, att meningen dock är, att svenska staten skall vara en *kristen stat* och svenska folket ett *kristet folk*. Enligt min öfvertygelse skulle därför en utredning, sådan som den Andra kammaren velat begära, icke kunna utmynna i något annat än just detta, som jag uppställt såsom utgångspunkt för min motion, nämligen att *kyrka och stat skola ställas relativt själfständiga i förhållande till hvarandra, men med bevarande af intimt samarbete dem emellan.*

Att äfven generaldirektör Wieselgren hyst en liknande uppfattning,

framgår af följande yttrande ur hans ofvan åberopade motion till 1908 års kyrkomöte:

»Utan tvifvel möter man mitt förslag särskildt med den invändningen, att det väl till föga tjänar utföra den ifrågasatta organisationen af svenska statskyrkan, efter som hon i alla händelser är dömd att falla. Jag svarar härtill, att *om* så skulle vara, *om* svenska statskyrkan redan lefvat ut sin tid, *så är den föreslagna organisationen desto nödvändigare*. Ty om ock svenska statskyrkan kan finnas oförenlig med nu rådande tidsuppfattning, så är härmed ingenting annat sagdt, än att den svenska evangelisk-lutherska kyrkan behöfver en ny form för sin tillvaro, och denna form torde icke gärna med anslutning till historiskt gifna förhållanden kunna varda någon annan än en med tillämpning af både konsistorial- och synodalsystemet uppgjord författning af här antydda hufvuddrag. Men öfvergången från en evangelisk-luthersk statskyrka till en af staten doterad evangelisk-luthersk folkkyrka varder säkerligen mindre brydsam, mindre äfventyrlig, om den förra kan åt den senare erbjuda en redan befintlig organisation, hvars lämpande för de nya förhållandena utan större svårigheter torde kunna verkställas.»

Då alltså behofvet af en ny kyrkoförfattning med mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området åt kyrkans lekmannamedlemmar är från alla håll erkändt,

då såväl kyrkomötet som Första kammaren upprepade gånger uttalat sig därför, och

då Andra kammaren genom sina ofvan åberopade beslut vid 1909 års riksdag faktiskt intagit samma ståndpunkt,

vågar jag hoppas, att den viktiga frågan icke längre skall af Riksdagen undanskjutas; och får jag alltså, i anslutning till den vidsträcktare omfattning frågan numera fått, vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvilken form ett mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannamedlemmar, och att vid sådan utredning särskildt måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke nämnda syfte säkrast kan vinnas genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser;

samt att i följd häraf, om utredningen därtill för-

anleder, åtgärder måtte vidtagas för utarbetande af en ny fullständig kyrkoförfattning att träda i stället för 1686 års kyrkolag.

Stockholm den 20 januari 1911.

K. J. Ekman,
Jönköping.
